

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
У СУЧАСНОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ**

*(25-літній творчий внесок факультету мистецтв
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка)*

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

За загальною редакцією
Водяного Б. О., Смоляка О. С., Стельмащука З. М.

Тернопіль
2018

УДК 7.091-028.42
ББК 85
М 656

*Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Протокол №9 від 16.05.2018 року*

Рецензенти:

Круль П. Ф. – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, академік Академії наук вищої освіти України

Зінків І. Я. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри теорії музики Львівської музичної академії ім. М. В. Лисенка

Чайка В. М. – доктор педагогічних наук, професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

Мистецька діяльність у сучасному соціокультурному просторі (25-літній творчий внесок факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка): колективна монографія / за заг. ред. Б. О. Водяного, О. С. Смоляка, З. М. Стельмащука. – Тернопіль: Факультет мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 2018. – 440 с.

ISBN 978-617-595-089-2

У монографії розглянуто творчий доробок колективу факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, висвітлено питання теорії, практики та перспективи розвитку художньої творчості на сучасному етапі, виявлено загальні підходи до організації мистецької діяльності в контексті історії становлення факультету мистецтв.

Розкрито форми мистецької творчості факультету мистецтв серед яких: концертна діяльність художніх колективів факультетського та університетського рівнів, організація і проведення фестивалів-конкурсів, культурно-просвітницька творчість викладачів та студентів факультету мистецтв у музичному, театральному, образотворчому та дизайнерському напрямках, та мистецька діяльність окремих персоналій.

Видання адресоване викладачам та студентам вищих навчальних мистецьких закладів та усім тим, хто займається мистецькою діяльністю.

ISBN 978-617-595-089-2

© Факультет мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

дизайну та методики їх навчання	346
3.3.1. Культурно-просвітницька діяльність кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання ТНПУ ім. В. Гнатюка (Цідило І. І.).....	346
3.3.2. Вектори творчості Романа Вільгушинського (Маркович М. Й., Федак П. М.)	357
3.3.3. Євген Удін – графіка на рівні душі (Тобілевич Г. М.)	365
3.3.4. Володимир Мельник – педагог, живописець, скульптор (Кузів М. П., Пацалюк І. І.).....	374
3.3.5. Михайло Кузів. Синтез мистецької та педагогічної діяльності, співзвучний сьогоденню (Рублевська Н. В., Вольська С. О.)	400
3.3.6. Михайло Нетриб'як у сакральному просторі Тернопілля (Дячок О. М., Дацюк Н. В.).....	410
3.4. Творча діяльність викладачів та студентів кафедри театрального мистецтва.....	408
3.4.1. Культурно-просвітницька діяльність викладачів та студентів кафедри театрального мистецтва (Смоляк П. О., Ванюга Л. С., Хім'як В. А.)	408
ВИСНОВКИ	423
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	429

3.2.1. Михайло Кузів. Синтез мистецької та педагогічної діяльності, співзвучний сьогоденню

Могутнім чинником відображення світогляду митця є його творчість. У творах тернопільського художника-постмодерніста Михайла Кузіва всебічно проявляється багатогранність сучасного українського живопису та водночас глибокий зв'язок з народною традицією, історичним минулим. У мистецькому світі його ім'я стало одним з найвідоміших серед художників України, а твори займають особливе місце в малярстві сучасності. Формування емоційної та естетичної сторін у картинах М. Кузіва проходить через усвідомлення митцем свого покликання – засобом живопису висловлювати глибоко філософське бачення світу.

Потяг до образотворення у майбутнього художника пробудився ще в юні роки. На його ранніх малюнках портрети друзів, знайомих, класиків української літератури. Під час строкової служби у війську він був задіяний до роботи художником-оформлювачем поруч з професійними художниками. Тут юнак утвердився у думці про своє покликання. Це були його перші і серйозні кроки в реалізації важливих і масштабних завдань.

Навчання на архітектурному факультеті Львівського політехнічного інституту (1987–1992) стало знаковим для

майбутнього художника. Він навчався у місті, багатому архітектурними шедеврами, яке стало для нього своєрідним

стимулом – активізувало творчість, стало школою обміну досвідом та можливістю демонструвати світу своє мистецтво. Професія архітектора розвинула підсилене відчуття просторового бачення, культуру композиції, надала художнику впевненості у віртуозному оперуванні лінією для побудови творів. М. Кузів активно поринув у мистецьке життя міста – навчався малярству, вивчав та аналізував доробки класиків образотворчого мистецтва. Розвинути творче формування молодого художника допомогли наставники, які були випускниками київської та львівської шкіл. Зокрема, львівські митці Богдан Скиба, Федір Василенко, Степан Баран та випускниця київської школи Катерина Лисюк, надали ґрунтовної підготовки з образотворчих дисциплін: класичного рисунку, живопису, композиції. Авторитетними для студента Кузіва були твори потужних майстрів пензля львів'ян Любомира Медвідя, Бориса Буряка, Романа Романишина. Такі обставини зумовили народження творів, наповнених неймовірною енергетикою та майстерністю [22].

Ще у студентські роки Михайло Кузів створив свій мистецький доробок, який налічував більше 50-ти творів і в 1991 році експонував першу персональну виставку в Бережанському краєзнавчому музеї. Переважна більшість ранніх робіт художника виконана у реалістичній манері, але значне місце займають полотна, у яких творчі пошуки «своєї мови» близькі до сюрреалізму, кубізму та символізму.

Творчій діяльності українських митців початку 1990-х років посприяло активне спілкування зі співвітчизниками з-за кордону. На бієнале сучасного українського образотворчого мистецтва «Відродження» у Львові (1991) були представлені твори, які дуже вплинули на світогляд митця.

Художник почав активно схилитися у своїй манері зображення до модернових тенденцій. На цій акції, як і на

багатьох інших неформальних мистецьких акціях того часу, провідне місце займали твори неоекспресіоністичних і сюрреалістичних тенденцій [9].

У 1992 році він закінчив Львівський політехнічний інститут, і в цьому ж році вступив до молодіжного об'єднання художників при Тернопільській обласній організації Спілки художників України та розпочав активну виставкову діяльність у колі професійних художників. Це був період вдалих мистецьких здобутків, який увінчався персональною виставкою у Львові (1993 р.).

У 1995 році експонував свою персональну виставку живопису в Тернопільському обласному художньому музеї, а також став учасником міжнародної художньої виставки бієнале «Пан Україна-95». Професійне виконання представлених робіт художника отримало визнання у мистецьких колах і створило підґрунтя до вступу в члени Тернопільської обласної організації Національної спілки художників України (1995 р.) [8]. Особисте спілкування з визначними тернопільськими художниками Дмитром Шайногою, Андрієм Ткаченком, Богданом Ткачиком значно вплинуло на формування світогляду та технічних прийомів у малярстві митця. У період з 1994 р. до 1998 р. проілюстрував збірки пісень «Рідна сторона», «Срібне джерело» Василя Подуфалого та збірку віршів «Не вічний я...» Сергія Балинського [35; 36; 1].

Публікації зі світлинами творів художника та про його творчість увійшли у понад 40 видань України та Європи. У науково-популярному виданні «Моє Тернопілля» були зібрані унікальні природні та рукотворні здобутки нашого краю. Сюди увійшли ранні полотна художника початку 1990-х років: «Відродження віри», «Вид на Бережанський замок». Його роботи були опубліковані разом з творами відомих художників Івана Марчука та Дмитра Шайноги, що особливо надихнуло митця [31].

За роботи на склі, виконані в авторській техніці, Михайло Кузів став лауреатом міжнародної виставки «осінній салон «Високий замок» у 2002 році. Твори «Діалог з вічністю» (2000 р.) та «Ангел» (2000 р.) були опубліковані на обкладинці науково-популярного журналу «Людина і світ» і поєднують в собі геометричний абстракціонізм з фігуративом та мають семантичне звучання [21]. Участь у виставці в рамках мистецького проекту «The Romance of Russia» у Лондоні (2003) в галереї At The Plattform Gallery, The Saab Showroom, Piccadilly street вивела творчість митця на новий щабель міжнародного рівня [2, 19].

Знаковим виданням «Українське образотворче мистецтво: початок ХХІ століття», у яке ввійшла картина Кузіва «Весняний промінь» (2007 р.), стало для художників своєрідним підсумком мистецької діяльності на зламі тисячоліть [44].

Роботи майстра відомі далеко за межами нашої держави, експонуються у низці музеїв України, в державних та громадських установах, у приватних колекціях України та у багатьох країнах світу. Частина його полотен зберігається в обласному художньому музеї Тернополя, Маріїнському палаці у Києві, готельному комплексі «Київ». Він є постійним учасником понад 70-ти мистецьких вернісажів – обласних, регіональних, групових, всеукраїнських та міжнародних, серед яких міжнародні та найвідоміші всеукраїнські мистецькі проекти: «The Romance of Russia» (Лондон, 2003); «Жіночий образ у сучасному українському мистецтві» (Київ, 2007 р.); спільний проект творчих кіл Півдня, Сходу і Заходу України «Соборність» (Київ, 2008 р.); «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників» (Київ, 2008, 2010, 2012, 2015, 2018 рр.); «Абстрактний живопис Україна» (Київ, 2015 р.); «Пан Україна, 95» (Дніпропетровськ, 1995 р.); Міжнародний Львівський Осінній Салон «Високий замок» (Львів, 2000–2005, 2007–2009, 2012, 2014, 2016, 2017 рр.);

«Виставка модерного мистецтва» (Тернопіль, 1999, 2014, 2018 рр.).

Михайло Кузів відзначений грамотами, дипломами, подяками управління культури і мистецтв Тернопільської, Тереховлянської та Трускавецької міських рад, Тернопільської облдержадміністрації, Митрополита Почаївського, Вікарія Київської Митрополії, Намісника Свято-Успенської Почаївської Лаври. У 2013 р. Тернопільською обласною державною адміністрацією Кузіву присвоєна обласна премія імені Михайла Бойчука за вагомий особистий внесок у розвиток образотворчого мистецтва. Він нагороджений дипломом за відродження і збереження української духовної спадщини та активну участь у VIII Всеукраїнському історико-культурологічному фестивалі «Мамай-fest» (2015 р.). Грамотою за вклад у II мистецькому Всеукраїнському пленер іконопису, сакрального мистецтва «Вікно у небо». Указом Президента України художнику присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» з нагоди 25-ї річниці незалежності та за особисті заслуги перед нашою державою (2016 р.).

Творчість Михайла Кузіва висвітлено у численних вітчизняних журналах та газетах, на телеканалах, в інтернет-виданнях. До 50-нього ювілею художник підготував своєрідний підсумок своєї творчості. Ця масштабна виставка здійснила небувалий ажіотаж серед поціновувачів мистецтва, об'єднавши творчий потенціал живописця Михайла Кузіва та скульптора Богдана Гірного і стала своєрідним входом у сучасне мистецтво високого ґатунку. Однойменна назва «Портал» уособлювала ворота, через які перетікає час. Просторово-настрійні твори художника на українському генетичному рівні відкрили нові грані його таланту. Своє враження мистецтвом майстра висловила низка відомих художників, мистецтвознавців, представників влади. Саме на цій виставці знана мистецтвознавець

Віра Стецько озвучила думку, яка вже довгий час витала в художньому просторі України, що – М Кузів самобутній художник і один з найкращих в Україні [42]. До 50-нього ювілею телепрограмою «Скарби роду» знято документальний фільм про його мистецтво [39].

У складному і багатоаспектному процесі творення митець не втрачає потужного творчого потенціалу, у якому неймовірна працездатність поєднується з незмінною якістю його творів. Кожна участь у наступному проекті – це в першу чергу виклик майстра самому собі представляти на загал нові картини. І з кожним новим проектом він вдумливо враховує недоліки та удосконалюється в наступних. Тільки за 2017 рік він став учасником 2-х пленерів і 9 виставок, одна з яких – персональна. «Шепіт землі», так називалася масштабна (понад 60 робіт!) персональна виставка, яка відбулася в Українському Домі «Перемога» на День міста Тернополя, а її символом став дзвін. Адже цей елемент світової культури доносить до людей і радість, і тривогу, і нотки смутку. Глибокою духовністю були насичені твори художника і об'єднані стилем, трактовкою мазка, власним світоглядом [42].

Сучасна епоха постмодернізму дала художникові змогу віднаходити різноманітні способи вираження завдяки вдалим художньо-експериментальним технічним та композиційним способам виконання, що підсилюють звучання його творів. Симбіоз геометричного абстракціонізму з реалістичним фігуративом створюють складну образну структуру наближену до експресіонізму. Безконечно динамічна кольорова гама та свідомо деструкція реальних форм з крапленнями сюрреалістичних зображень-символів формують потужні емоційні потоки, які невпинно змінюються, створюючи композиційні паузи та енергетичні згустки і переносять глядача в ірреальний простір.

Поряд з цим, автор звертається до історичного минулого України. Висвітлюючи філософське осмислення історії нашого народу і світу в цілому бачимо знаки, культурні нашарування епох, підсилені семантичним наповненням, абстрагованими формами у сучасному трактуванні. У кожне полотно, навіть на перший погляд безпредметне, закладено символіку, прописану в знаках та колориті. Такий підхід у зображенні служить засобом збереження та передачі інформації української етнічної культури. Серія картин «Човни земні, човни небесні», трикутні картини «Слідами древніх», роботи «Від Трипілля» та інші підтверджують глибинне звернення до національних витоків [4]. Малярство художника еволюціонує від зображального фігуративу до складної образної субстанції. Цікавим є зображення людини, яке трансформоване у дивні конфігурації і наповнене мозаїкою вкраплень-емоцій [30].

Піднесено виразні твори викликають у глядача чуттєву напругу. До таких можна віднести тематичні роботи «Гонта», «Сон», «Неофіти» створені за мотивами творів Тараса Шевченка [4, с. 85]. Героїчне минуле українського народу з незламним прагненням людини до волі немов перегукується із сьогоденням. Змальовуючи постаті козаків і носіїв героїчного епосу – кобзарів, бандуристів, лірників, автор підсилює емоційну змістовність творів сміливими імпровізаціями з кольором, композицією та пластикою людських фігур.

У творчості художника є твори, які своєю подачею виходять на інші площини зображення: гофрований картон, фрагменти ужиткових речей, дерев'яні предмети з частинами артефактів. У різноманітні об'єкти геометричних форм, які вже не мають утилітарного застосування, художник вдихає нове життя свіжим потоком енергії колористичного мазка. Залишаючи оголеними окремі частини площини або попередні елементи предмета,

формується новий вид існування твору, який у своїй трансформації несе нашарування глибин пам'яті з перетіканням матерії у інший вимір. Вихід за рамки звичного для живопису зображення на полотні чи картоні надає роботам особливого філософського змісту. За своїм звучанням такі твори наближені до абстрактного експресіонізму.

Варто відзначити, що у його творчості важливою складовою є експерименти у галузі реалістичного живопису, окреслені новими зображальними підходами. Відтворення краси навколишнього світу відображають настій природи, почуття самого автора і вибухають безмежною кольоровою гамою через його власну призму бачення барв. Кожен твір художника перетворюється на художнє відтворення дійсності, піднімаючи культуру реалізму на високий щабель мистецтва. Виразно та чуттєво передається рання зима в Карпатах, підсилюючи звучання композицією і пастозністю мазка.

Зображення натюрморту з вражаюче гармонійно вибудованим мотивом та колористичною гаммою, наповнене символікою і декоративністю. Експресивність мазка, деструктивність (зміщення площин і предметів), роблять цей жанр живопису у виконанні митця дуже динамічним і впізнаваним. Важливим технічним прийомом у його творах виступає лінія, яка то переривається, то потовщується надаючи роботам легкості та цілісності.

Особливу увагу художник приділяє осучасненню архітектурного пейзажу. Чітка будова ліній та акордне звучання барв створюють цілісну гармонію. Визначальним для художника став непростий жанр архітектурного пейзажу, який видає в митцеві віртуозного рисувальника з освітою архітектора. Впевнено вибудований предметний світ у поєднанні з акордним звучанням барв створюють довершену цілісну гармонію. Несподівані інтерпретації та

вдалі художні прийоми зображення різноманітних архітектурних пам'яток вражають змістовим наповненням [4].

На першому живописному пленері «Тобі, Богородице. Зарваниця – 2015» митець представив серію робіт, які були високо відзначені духовенством, владою та поціновувачами [27]. Одну з робіт художника було подаровано Главі УГКЦ Блаженнішому Святославу.

З 2008 р. художник поєднує мистецьку працю з педагогічною діяльністю. Михайло Кузів – викладач кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Викладацька робота з молоддю наповнює новою енергією творчі здобутки митця. У свою чергу студенти охоче сприймають ази художнього втілення, якими він охоче ділиться. За час роботи в університеті художник відзначився високопрофесійним, сумлінним працівником, який вміло організовує навчально-методичну роботу, є постійним куратором студентських художніх виставок, що сприяє підвищенню освітньо-професійного рівня молодих художників.

Як педагог, він вніс свій вклад для покращення рівня викладання мистецьких дисциплін, підвищення професійного рівня виконання дипломних робіт. Михайло Кузів представив свої методи викладання дисциплін образотворчого циклу: розробив програму навчальних дисциплін «Художні техніки в живописі» для освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та програму «Живопис» для освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», брав участь у звітних науково-практичних конференціях, зарекомендував себе педагогом високого рівня та діючим творчим художником. Під час проведення пленерних

практик передає студентам власну творчу манеру виконання пейзажу з натури.

Важливим аспектом педагогічної діяльності Михайла Кузіва стало кураторство у всеукраїнському молодіжному пленері «Вернісаж тернового поля», що проходить у Тернополі (2016, 2017), організованому Управлінням культури Тернопільської міської ради та кафедрою образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх викладання ТНПУ ім. В. Гнатюка. Учасники з багатьох міст України, в тому числі і вихованці майстра, відтворюють красу нашого міста. Рівень педагогічної майстерності митця став показовим – його вихованці достойно представляють свого наставника і втілюють мистецькі прийоми, закладені художником.

Отже, мистецтво Михайла Кузіва співзвучне своєму часу, воно відображає свідоме сприйняття світу з заглибленням у його образну структуру. У творчому пошуку митця – синтез абстрактно-реалістичного світу, в який закладено глибокий історичний і тематично-філософський зміст. Вагома частина творчого доробку присвячена популяризації історичної спадщини українського народу. Жанрові твори, цикли ліричних, епічних і міських пейзажів та натюрмортів у сучасному трактуванні розкривають невичерпний творчий потенціал майстра. Культурно-просвітницька діяльність художника є невід’ємною частиною його творчості – він вніс значний внесок у викладання дисциплін образотворчого циклу і зарекомендував себе наставником високого рівня. Це стало для майстра новим витком, який відображає його майстерність у творчості учнів.

Список використаних джерел

1. Балинський С. Не вічний я...: / худ. оформл. М. Кузів. Тернопіль Київ, 1998. 24 с.
2. Виставка в складі мистецького проекту «The Romance of Russia» // Каталог. Лондон, 2002 р. С. 6.
3. Водоп'ян А. Нетриб'як Михайло Миколайович // Тернопільський Енциклопедичний Словник. Тернопіль: ВАТ ТВПК Збруч, 2005. Том 2. К.–О. С. 624-625.
4. Вольська С. Живописна експресія творів Михайла Кузіва // Літературний Тернопіль: Літературно-мистецький і громадсько-політичний часопис. 2015. № 3 (64). С. 84-86.
5. Вольська С. О. Кераміка Західного Поділля кінця ХІХ – ХХ століття (історія, типологія, художню собливість): дис.... канд. мистецтвознавства: 17.00.06 / Вольська Світлана Олексіївна. Львів, 2013. 159 с.
6. Вольська С. О. Художня кераміка Західного Поділля. Мистецтвознавство України: зб. наук. пр. / редкол.: А. Бокотей (голова) [та ін.]. Львів: Афіша, 2011. Спецвип. С. 154-164.
7. Гнідець Р. Б. Традиція і сучасність у церковній архітектурі Львова // Записки наукового товариства ім. Шевченка, праці Комісії архітектури та містобудування. Львів: НТШ, 2008. Т. ССLV. С. 299-312.
8. Голод Н., Дуда І., Удіна Т. Кузів Михайло Петрович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. Т. 2: К.–О. С. 267.
9. Голубець О. М. Мистецтво ХХ століття: український шлях. Львів: Колір ПРО, 2012. 200 с.
10. Гусар Ю. Ілюстратор понад 120 книг в Україні і Росії: [11 квітня – 75 років від дня народження Євгена

Тимофійовича Удіна] // Буковинське віче. 2012. 6 квітня (№ 14). С. 4.

11. Долинна Ю. Роман Вільгушинський // Каталог Скульптура. Визнано кращими: [за самовіддану працю, вагомі досягнення у проф. діяльн. Указом Президента України почесне звання «Заслужений художник України» присвоєно терноп. скульпторові В. Мельнику]. Ровесник. 2000. 13 квіт. С. 2.
12. Дячок В. Ю. Творчий внесок Михайла Нетриб'яка в архітектурний простір Тернопільщини // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство / [за ред. О. С. Смоляка] Тернопіль ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. №1. С. 177-179.
13. Зарваниця центр духовного тяжіння // Як народжуються святині / Андрушків Б., Новосядлий Б., Кирич Н., Погайдак О. Тернопіль: Терно-граф, 2007. С. 43-51.
14. Заслужений художник України Євген Удін. Тернопіль, 2007. 95 с.
15. Іванців О. Хвала рукам, що пахнуть... каменем. Слово краю. Вересень 16. 2011.
16. Квич Л. М. З Історії Марійського духовного центру Зарваниця // Наукові записки Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Серія «Історичне релігієзнавство». 2011. Випуск 5. С. 111-121.
17. Квич П. Д. Паломницька святиня Матері Божої в Зарваниці (Україна). Богословський погляд. Тернопіль: Збруч, 2009. 384 с.
18. Криворучко Ю. І. Регіональні особливості розташування церков в Україні // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: архітектура. 2002. № 439. С. 55-62.
19. Липнева виставка «Duffield Art Galleries» // Derbyshire life and Countryside / Журнал. Duffield, 1996. (Липень). С. 50.

20. Логінова Олена. Мандрівка світами художника Євгена Удіна // Буковинське віче. 2014. 5 черв. (№23). С. 4.
21. Людина і світ: щомісячний науково-популярний релігієзнавчий журнал. 2001. № 10 (493). Обкладинка.
22. Маркович Марія. Між реальністю й абстракцією // Літературний Тернопіль: Літературно-мистецький і громадсько-політичний часопис. 2015. № 3 (64). С. 87-89.
23. Медведик П., Щербак Л. Крушельницька Соломія. Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т., т. 2. С. 253.
24. Мельник В. Скульптура [Образотворчий матеріал]: [каталог] [післямова] П. Сороки; голов. ред. Б. Будний. Тернопіль: Богдан, 2008. 61 с.
25. Мельничук Б. Вільгушинський Роман Казимирович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. Т. 1: А–Й. С. 280.
26. Мельничук В. Дарунок у Бучачу в честь 745-річчя // Нова доба. 2005. № 41 (8142) (14 жовт.) С. 2.
27. Микола Люшняк підтримав живописний пленер у Зарваниці... [Електронний ресурс] // Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba April №23, Part 1, 2018. / Режим доступу: <http://zz.te.ua/mykola-lyushnyak-pidtrymav-zhyvopysnyj-plener-u-zarvanytsi-foto/> (зарв)
28. Мистецтво України. 1991 – 2003 / Альбом / Упоряд. Т. Придатко, З. Чегусова. К.: Мистецтво, 2003. 312 с.
29. Мистці Тернопільщини. Ч. 1. Образотворче мистецтво: бібліогр. покажч. / департамент культури, релігій та національностей Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад. В. Миськів; вступ. ст. І. Дуда; кер. проекту та наук. ред. В. Вітенко; ред. Г. Жовтко. Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. 496 с. С. 350-351 (Мистецька Тернопільщина).
30. Михайло Кузів. Малярство. Тернопіль Львів, 2011. 28 с.

31. Моє Тернопілля: фотоальбом. Тернопіль, 2009. С. 87, 142, 143.
32. «Музей Юліуша Словацького «Година роздумів...». Тернопіль: ТЕРНО-ГРАФ, 2008. 72 с.
33. «Музей Юліуша Словацького «Година роздумів...»: інформатор-путівник. Тернопіль: ТЕРНО-ГРАФ, 2008. 32 с.
34. Наші імена в енциклопедії // Замок. 2011. № 5-8. С. 9.
35. Подуфалий В. Рідна сторона. Пісні на слова Володимира Вихруща / худ. оформл. М. Кузів. Тернопіль, 1994. 48 с.
36. Подуфалий В. Срібне джерело: пісні / худ. оформл. М. Кузів. Тернопіль, 1997. 70 с.
37. Сарматський О. У Тернополі – «Портал» у ХХІ століття. [Електронний ресурс] // Тернопільські експрес-новини. 2018. 20 вересня / Режим доступу: http://teren.in.ua/2015/12/05/u_ternopoli_portal_u_xxi_stolittya_foto/#.VnBqvB89UEY.google_plusone_share.
38. Сорока П. На рівні душі. До 70-річчя від дня народження і 50-річчя творчої діяльності Євгена Удіна / Кремене П. Сорока // Образ М. 2007. № 3. С. 130.
39. Стасишин Р. Скарби Роду художник Михайло Кузів. [Електронний ресурс] / Філія ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» Тернопільська регіональна дирекція: передача «Скарби роду» / Режим доступу: http://todtrk.te.ua/peredachi_ttb/skarbu_rody/2567-hudozhnik-mihaylo-kuzv.html.
40. Сильові пошуки в сакральній архітектурі сучасної України / С. Лінда, У. Іваночко [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/2009>.
41. «Там, де Іква сріблиться імлою...»: літературно-мистецький альманах / [упоряд. Т. Сеніна]. Тернопіль: Джура, 2007. 272 с.
42. Трач О. У «Перемозі» діє виставка одного з кращих художників України [Електронний ресурс] / Новинний

портал «За Збручем». 2017. 29 серпня / Режим доступу: <http://zz.te.ua/u-peremozi-dije-vystavka-odnoho-z-kraschyh-hudozhnykiv-ukrajiny-foto/>.

43. Удіна Т. О. Вільгушинський Роман Казимирович // Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. Київ, 2005. Т. 4. В–Вог. С. 543.
44. Художники України. Живопис. Графіка. Скульптура. Декоративно-прикладне мистецтво / Творчо-біографічний довідник. Випуск 2. Київ, 2001. С. 118.
45. Черкес Б. Традиція та ідентичність в новій українській церковній архітектурі // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: архітектура. 2003. № 486. С. 71-91.
46. Чорпіта Я. Пам'ятник Гнатюку біля ТНПУ – одна з кращих робіт Володимира Мельника. Свобода. 2008. 26 січ. С. 8: фотогр. (Майстер портретів у камені).

МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
У СУЧАСНОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

*(25-літній творчий внесок факультету мистецтв
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка)*

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

За загальною редакцією
Водяного Б. О., Смоляка О. С., Стельмащука З. М.

Літературний редактор

Обкладинка

Верстання *Наталі Богоніс*

Здано до складання 14.05.2018 р. Підписано до друку 16.05.2018 р.
Формат 60x84 1/16. Папір друкарський.
Умовних друкованих аркушів 17,46.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2